

TASARRUF FİNANSMAN ŞİRKETLERİNİN HUKUKİ DÜZENLEMESİNDE 'GÜVEN' UNSURUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ^{(*)(**)}

AN EXAMINATION OF THE 'TRUST' ELEMENT IN THE LEGAL REGULATION OF SAVINGS FINANCING COMPANIES

Dr. Öğr. Üyesi Bahriye BAŞARAN BROOKS^(***)

Öz

Türkiye’de tasarruf finansman sistemi, herhangi bir nedenle faize hassasiyeti olan, faiz oranlarını yüksek bulan veya banka kredisi almaya uygun olmayan kişiler arasında daha fazla popüler olmaya başlamıştır. Bunlar arasında faizden dini hassasiyeti nedeniyle uzak duranlar başı çekmektedir. Türkiye’de mevcut konut kredisi finansman sistemine tek alternatif olarak 1991 yılından itibaren varlığını hissettiren bu sistemde bilhassa banka kredisine uygun olmayan gayrimenkullerin satışında kolaylık sağlanmış ve konvansiyonel yollardan taşınmaz sahibi olamayan veya olmak istemeyen kişilere konut ediniminde yeni bir finansman türü sunulmuştur. Zaman içinde sisteme olan talebin artması ve bu tür finansman firmaları ile kişiler arasındaki uyumsuzlıklardan kaynaklanan haberlerin kamuoyunda gündeme gelmesiyle birlikte deregülasyon sorunu ve bunun sonucunda ortaya çıkan firmalara ve sisteme olan güven eksikliği sistemin hukuki müdahaleyle düzenlenmesi sonucunu doğurmuştur. Mart 2021 tarihinde yapılan yasal düzenleme ile hem tüketicinin hem de sisteme olan kamu güveninin korunması ve artırılması için somut ve umut verici bir adım atılmıştır. İlgili kanuni düzenleme amacı doğrultusunda hareket ederken sadece sisteme olan kamu güveni değil, aynı zamanda iç güveni sağlayıcı diğer mekanizmaları da bünyesine dahil ederek Türk finansal ekosisteminde çeşitliliği artırmıştır.

Anahtar Kelimeler

Tasarruf Finansman Şirketleri, Kamu Güveni, Dahili ve Harici Güven, Hukuki Müdahale, Tüketicinin Korunması.

Abstract

People who are sensitive to interest for any reasons, who find the interest rates charged by traditional lending institutions to be too excessive, or who are simply not qualified to apply for bank loans have been increasingly turning to Turkey’s savings financing system. This system’s popularity has been on the rise since its appearance as the sole alternative to the pre-existing Turkish housing loan financing system in 1991 and it has particularly facilitated the sale of the real estate that is unsuitable for bank loans, and provided a new form of financing to those who cannot or do not wish to purchase real estate using traditional methods. The public’s lack of trust in these companies and the system has increased along with the demand for the system over time. This has prompted the system to be regulated through legal intervention as a result of extensive media portrayals of the conflicts between these financing companies and individuals and the laws’ silence on this type of financing. A significant and encouraging step has been taken to safeguard and boost public and particularly consumer confidence in the system with the legal regulation passed in March 2021. By including additional procedures to ensure internal trust in addition to public trust-inspiring devices, the pertinent legislation has increased the diversity in the Turkish financial ecosystem.

Keywords

Savings Financing Companies, Public Trust, External and Internal Trust, Legal Intervention, Consumer Protection.

^(*) (Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 22.08.2022 / Kabul Tarihi: 24.04.2023).

^(**) Bu makale, 25.11.2021 tarihinde düzenlenmiş Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi - Tasarruf Finansman Hukuku Sempozyumunda tebliğ olarak sunulmuştur.

^(***) Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, (bbasaran@ybu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0664-8647).
Atıf/Citation: Başaran Brooks, Bahriye (2023), "Tasarruf Finansman Şirketlerinin Hukuki Düzenlemesinde 'Güven' Unsurunun Değerlendirilmesi", TFM, C: 9, S: 1, s. 3-16.

I. KAMU GÜVENİ: DAHİLİ VE HARİCİ GÜVEN

Tasarruf finansman şirketleri ile ilgili düzenlemeyi ele almadan önce öncelikle herhangi bir finansal düzenlemede kamu güveninin yerini ve rolünü tartışmak gerekmektedir. Bilindiği üzere finansal düzenlemelerin genel amacı tüketicilerin ve de vergi mükelleflerinin korunması, mali ve makro ekonomik istikrarın sürdürülmesi ve stabilite ortamının daha da zenginleştirilmesi çerçevesinde ele alınmıştır. Bunun dışında bu şemsiye amaçların altında, mali suçların önlenmesi ve azaltılması, inovasyonun, rekabetin ve sermaye oluşumunun teşvik edilmesi gibi diğer hedefler de bulunmaktadır¹.

Ekonomide bilindiği üzere piyasa başarısızlıklarını önlemek için belli standartlara ihtiyaç duyulmaktadır. Piyasa güçlerinin çalışması özellikle sözleşme bağlamında gerçek ve tüzel kişilerin birbirlerine verdiği sözlerin etkili şekilde ifa edilmesi, bunların bir hukuki çerçeveye oturtularak kolaylaştırılması ve de sistemin bazı kimselerce manipüle edilmesinin engellenmesi ile gerçekleşir. Kamu güvenini artırıcı bir mekanizma olan hukuki düzenlemeler, gerek katı hukuk kuralları veya regülasyon formunda, gerekse de yumuşak hukuk kuralları olarak standart şeklinde kendisine yer edinmiş olsun, nihai amaç olarak finansal ekosistemin işlerliğinin en efektif şekilde sağlanarak makro düzeyde stabilitenin ve de mikro düzeyde katılımcıların korunmasını amaçlar². Bu anlamıyla güven, varlığı soyut ancak yokluğu madde olarak ölçülebilir bir değer olarak ele alınmalıdır. Geleneksel ekonomik düşünce, devlet müdahalesinin varlığını sorgularken ve finansal düzenlemelerin piyasalara ve firmalara müdahalede neyi başarmayı amaçladığına dair felsefi temelleri ortaya koyarken finansal piyasalarda güvenin altında yatan derin anlamı görmekte yavaş olmuştur.

Güvenin ekonomik karşılığına bakacak olursak Arrow'un da belirttiği gibi her ticari veya ekonomik işlemin aslında kendi içinde güven unsurunu ifade

ettiğini söyleyebiliriz³. Ekonomik sistemde belirsizliği azaltarak gelecek yatırımları kolaylaştıran ve ekonomik ajanlar arasındaki ilişkilerin daha sürdürülebilir olmasını ve gelişmesini sağlayan bir element olarak güveni: "Ekonomik bir ajan olarak kişi ve kuruluşların devlet yardımı veya müdahalesine ihtiyaç duymadan, yani devletin *ex ante* ve *ex post* önleyici, denetleyici veya sonrasında cezalandırıcı aksiyonlarına öncelikli olarak ihtiyaç duyulmadığı bir ortamda, birbirleri ile iş birliği yaptıkları bir durum olarak açıklamak mümkündür". Ancak, konu ekonomik karar verme mekanizmasının temel taşlarından olan güven faktörü olunca, bu faktörü salt ekonomik çerçevede ele alarak kendisinin yokluğunda ortaya çıkan negatif dışsallıklara odaklanan tartışmaların yanında, fazla güvenin getirdiği zararlar da daha çok davranışsal finans, ekonomi ve siyasal bilimler alanlarında psikolojik ve sosyoekonomik boyutuyla gündeme gelmiş ve de beraberinde birey, organizasyon ve devlet ilişkilerini katmanlı bir şekilde ele alan interdisipliner bir konsept olarak güvenin hukuki mekanizmalarla oluşturulması ve de güçlendirilmesi konusuna dikkatleri çekmiştir⁴. Bu bağlamda güven, geleneksel anlamda ekonomik alanın hudutlarını aşan ve sosyal kapital olarak kişileri koordine eden, birleştirici ve iş birliğine yönelten şemsiye bir konsept olarak görülmelidir⁵. Başka bir deyişle güven, katılımcıların birbirleriyle etkileşime girme istekliliğini veya motivasyonunu tanımlamaktadır⁶.

Güven kavramından literatürde dikkat çekici şekilde ilk bahsedenlerden olan Adam Smith, güveni tacirin repütasyonuna bağlı ölçülebilir bir değer ola-

³ Arrow, Kenneth J. (1972), 'Gifts and Exchanges', *Philosophy and Public Affairs*, S: 1, s. 357.

⁴ Bkz. Mulbert, Peter O. & Sajnovitz, Alexander (2017), 'The Element of Trust in Financial Markets Law', *German Law Journal*, S: 18, C: 1, s. 1 vd.

⁵ Bu alanda Fukuyama ve Frankel, güveni işlem maliyetlerini düşüren, üretimi artıran ve tüzel ve gerçek kişileri karşılıklılık esasına dayanarak etik davranmaya iterek güveni toplumda bir nevi tutkal olarak görenek her davranışın güvenin bir ürünü olduğunu tartışmışlardır. Bkz. Fukuyama, Francis (1995), *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*, New York, The Free Press ve Frankel, Tamar (2008), *Trust and Honesty: America's Business Culture at Crossroads*, New York, Oxford University Press.

⁶ Bkz. Adler, Paul S. (2001), 'Market, Hierarchy, and Trust: The Knowledge Economy and the Future of Capitalism', *Organizational Science*, S: 12, C: 2, s. 215 vd.

¹ Goodhart, Charles & Hartmann, Philipp & Lewellyn, David & Rojas-Suares, Liliانا & Weisbrod, Steven (1998), *Financial Regulation: Why, How and Where Now?*, Oxon, Routledge, s. 2-38.

² Basaran, Bahriye & Bagheri, Mahmood (2020), 'The Relevance of Trust and Confidence in Financial Markets to the Information Production Role of Banks', *European Journal of Risk Regulation*, S: 11, C: 3, s. 665.

rak almıştır⁷. Buna göre bir kişiye, bir şirkete veya bir oluşuma duyulan güven, aslında repütasyonla, yani itibarla doğru orantılıdır. Bu bağlamda şirketler, kurumsal sosyal sorumluluk kaidelerini takip ederek, çevresel, sosyal ve yönetsimsel konularda daha şeffaf ve duyarlı davranarak ve en önemlisi kanunlara uyum sağlamış bir organizasyon profiliyle marka değerini güçlendirmekte ve güven yaratmaktadır⁸. Burada bahsedilen, şirketlerin bizzat kendilerinin oluşturduğu dahili güvendir ve kamudaki karşılığı itibardır.

Harici güven ise sistemi denetleyen ve düzenleyen kurumların ve de bir bütün olarak o alanda faaliyet gösteren tüm şirketlerin toplu şekilde yarattıkları güven türüdür. Bu da sisteme olan güven şeklinde ifade edilebilir. Sisteme güvende en önemli unsur olarak devletin hukuki veya regülatif müdahalesini ve de kontrol ve denetleme mekanizmalarını görmekteyiz. Bu durumda, sınırları ve kaideleri önceden belirlenmiş bir hukuki düzlemde belli bir seviyede korunmuş olduklarını ve de kendileri için konulmuş hukuk kurallarına uyum sağlayabildiği için sistemde var olduklarını düşündükleri firmalarla muhatap olduklarına inanan ajanların rasyonel ekonomik karar verme mekanizması daha çok harici güven seviyesinden etkilenecektir. Bir şirket iflas ettiğinde tasfiyenin nasıl yapılacağı, sözleşmelerin nasıl ifa edileceği, hangi mahkemeye ne zaman nasıl başvurulacağını belirli olması, kısacası hak arayışında olan ekonomik ajanların belirsizlikten uzak şekilde geleceğe dair rasyonel karar alabildikleri bir ortamda harici güvenden bahsetmek mümkündür.

Harici ve dahili güvenin önemi daha çok finansal piyasalarda yer alan kurumlar çerçevesinde tartışılmaktadır. Bilhassa fon veya mevduat toplayan banka gibi kurumların reel ekonomide, finansal piyasalarda ve de finansal istikrar için ihtiva ettiği riskler bu firmaların ağır şekilde regüle ve süpervize

edilmesi sonucunu doğurmuştur. Klasik bir örnek olan bankalardaki ağır repütasyon -yani dahili güven kaybı- hem ulusal hem de uluslararası mevzuatta özel olarak kendisine yer bulmuş ve mevduat sigorta fonu, bankaların uyması zorunlu olan lisans alma, likidite ve rezerv oranları ve zorunlu karşılık oranları gibi ekstra mekanizmalar harici güven tesisi için kurulmuştur. Fon toplanması ve toplanan miktarın bir amaç için kullanılması gibi yüksek seviyede dahili ve harici güven gerektiren bir aktivitenin olumsuz haber veya tanıtımlarla gündeme gelmesi aynı veya benzer hizmeti gören firmaların da bu ortamda kontamine olmasına sebep olmakta ve oluşan risk tüm sistemi rahatsız etmektedir. Genel anlamda makro-stabilitenin ve de sektör ve firma düzeyinde de mikro-stabilitenin korunması için güven artırıcı sistemlerin varlığı elzemdir. Unutulmamalıdır ki monitör ve kontrol sistemlerinin ve de sadece hukuki düzenlemelerin varlığı dahi başlı başına harici güveni destekleyici enstrümanlardır.

Harici güven sadece devletin denetleyici ve düzenleyici gücünün varlığı ile değil, aynı zamanda sistemin halihazırda bir parçası olan firmaların sistematik faaliyetlerinin kolektif bir ürün olarak kendisine yer bulur. Sıkı denetim mekanizmalarıyla kontrol edilen ve kanunlarla özel olarak düzenlenerek hukuki düzlemde kurumsallaşması sağlanmış olan bankacılık örneğinde olduğu gibi, bir banka hakkında çıkan olumsuz bir haber sistemdeki diğer bankaları da etkileyebilmekte ve sisteme olan total güveni azaltmaktadır⁹. Dolayısıyla mevduat veya fon toplama faaliyetinde bulunan firmalar için itibar sadece firma seviyesinde karşılığı olan bir değer değil, aynı zamanda sisteme ve sistemin dayandığı hukuk düzenine karşı duyulan güveni de ifade etmektedir.

Dahili ve harici güvenin anlamı ve tesisiyle ilgili yapılan bu kısa teorik açıklamalardan sonra, bir sonraki kısımda bankalar için kullanılan bu analojinin tasarruf finansman şirketlerine uygulanması tartışılacaktır.

⁷ Smith, Adam (1763, reprinted 1978), Lectures on Jurisprudence, New York, Oxford University Press, s. 538-539.

⁸ Özellikle 2007-09'daki global finans krizinden sonra şirketlere olan güvenin azalması hakkında yapılan araştırmalarda şirketlerin kendilerini nasıl tanıttığı ve neler yaptığının kamu nezdinde karşılığı olduğu saptanmıştır. İlgili çalışma için bkz. Lins, Karl V. & Servaes, Henri & Tamayo, Ane (2017), 'Social Capital, Trust, and Firm Performance: The Value of Corporate Social Responsibility during the Financial Crisis', The Journal of Finance, S: 72, C: 4, s. 1785-1824.

⁹ Ekstrem senaryolarda bu güvensizlik durumu panik olarak görülmekte, birden toplu halde yapılan para çekme talepleri literatürde banka yığılması (bank run) olarak bilinen krize yol açmaktadır. Bkz. Diamond, D.W. & Dybvig, P.H. (1983), 'Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity', Journal of Political Economy, S: 91, C: 3, s. 401-419.

II. TASARRUF FİNANSMAN ŞİRKETLERİ VE KAMU GÜVENİ

Toprak ve kullanımı, toprak üzerindeki haklar, kentleşmeden kaynaklanan yüksek nüfusun getirdiği baskı, devlet teşvikleri ve konut edindirme politikalarının temel parametreleri göz önüne alındığında, daha fazla ve daha iyi konuta erişim, konut finansman sistemlerinin finansal sisteme entegrasyonunu gerektirmektedir. Mortgage piyasalarının liberalleşmesi ve gelişmesine bağlı olarak bilhassa gelişmekte olan ülkelerde konut finansmanı hacmi artmış ve eş zamanlı olarak mikrofinans sistemleri, önceden banka sistemine erişimi olmayan tüketicilerin de finansman sistemlerine dahil edilebileceklerine dair yaklaşımlara öncülük etmiştir¹⁰. Bu süreçte devletler, düzenleyici olarak, kamu ve özel sektörün rollerini belirlemek ve daha rekabetçi ve verimli bir konut finansmanı sistemi kurmak üzere sübvansiyon (kendilerini ahlaki tehlikeye veya aşırı riske maruz bırakmamak kaydıyla), idari kurumlar kanalıyla bizzat konut edindirerek veya legal müdahale gibi yöntemlerle artan konut ihtiyacını gidermeye çalışmışlardır.

Türk Anayasası'nın konut hakkı başlıklı maddesinde şehirlerin özellikleri baz alınarak devletin konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alması ve de toplu konut teşebbüslerini desteklemesi öngörülmüştür¹¹. Bu bağlamda, devletin finansman olanaklarını bireylerin konut ihtiyacına daha uyumlu ve duyarlı hale getirmesi sorumluluğundan bahsetmek mümkündür. Türkiye'de konut edinimi için halihazırda olan sistem, örneğin konut yapı kooperatifleri veya genellikle ticari bankalar veya uzmanlaşmış ipotek bankaları tarafından verilen konvansiyonel ipotekli konut finansmanı sistemi yurtdışındaki uzun vadeli kredi sistemine dayanan muadillerine göre yeterince yerleşmemiş ve de kurumsallaşmamıştır. Belki de bu yüzden bugün tasarruf finansman şirketleri olarak bilinen firmalar, konut ediniminde istikrarlı, esnek, yerleşik ve köklü düzenlemelerin olmayışı nedeniyle talep görmektedir. Bununla birlikte 2007-2009 global finansal krizin büyük ölçüde

ikincil ipotek piyasalarından kaynaklanması (türev piyasaların kontrolsüz büyümesi sonucu konut fiyatlarında gerçek karşılığı olmayan spekülasyon artış görülmesi ve nihayetinde fiyat balonları oluşması) da var olan sistemin yeniden değerlendirilmesine sebep olmuştur¹². Konut kredilerinde gereken finansal kaynağın ağırlıklı olarak sermaye piyasalarından geldiği ve son küresel krizin gelişimi birlikte değerlendirildiğinde, finansal kaldıraç oranlarının düşürülmesi ve halkın konut kredisine ulaşabilmesi için yeni bir uzun vadeli finansman sistemi arayışı hasıl olmuştur. Unutulmamalıdır ki özellikle gelişmekte olan piyasalarda bankaların konut gibi uzun vadeli projelerin finanse edilmesi için uzun vadeli fon kaynaklarına sahip olmaması, enflasyon oranlarındaki istikrarsızlık ve de genel olarak bankaların kar maksimizasyonu güden kurumlar olarak daha çok gelir elde edeceği alanlara yönelerek konut finansman faaliyetlerini sadece yüksek standartları sağlayan belli bir kesime açık tutması gibi sebepler konut finansmanında yeni arayışlar doğurmuştur.

Türkiye özelinde düşünüldüğünde, ipotekli konut finansmanı sistemine hem kredi derecelendirme notu düşük olduğu için dahil olamayan, hem de dini inançlarından ötürü geleneksel finansman sisteminin arzı olarak dışına çıkan kimseler için tasarruf finansman şirketleri alternatif bir yol olarak belirmiştir. Bilhassa orta ve düşük gelirli veya faiz duyarlılığı olan ünitelerin (kişilerin veya hane halklarının) krediye daha kolay ulaşmasını sağlayan bu finansman modelinde, konuta banka kredilerine kıyasen prosedürel olarak daha rahat ulaşıldığı (teminat gösterme gibi zorunluluklar kalktığı için) ve Türk finansal sisteminde İslami finans prensiplerine uygun olarak halihazırda faaliyet gösteren katılım bankalarından başka bir finansman modeli takip edildiği gibi sebepler dikkat çekmiş ve bugün tasarruf finansman şirketi olarak bildiğimiz bu oluşumlar Türkiye pazarında ilk olarak 1990'lı yıllarda görülmüştür. Faaliyet olarak halktan fon toplanması ve bir havuzda toplanan fonun müşterilere konut alınması amacıyla verilmesi gibi bir saike rağmen ticaret sicilinde alelade bir şirketmişcesine gayrimenkul acentesi olarak tescil olmuşlardır.

¹⁰ **Porteous**, David, 'Housing Finance and Financial Inclusion: Köhn, Doris & Pischke, J.D. von (editörler) (2011), Housing Finance in Emerging Markets, 1. Baskı, Frankfurt am Main, Springer, s. 9-12.

¹¹ 1982 Anayasası, 57. Madde.

¹² **Hellwig**, Martin F. (2009), 'Systemic Risk in the Financial Sector: An Analysis of the Subprime-Mortgage Financial Crisis', *De Economist*, S: 157, C: 2, s. 129-207.

Sistem işleyişi bakımından Alman yapı tasarruf sandığı modeline benzese de faaliyetlerin faizsiz olarak İslami finans kaidelerine göre yapılması kendisini Alman versiyonundan ayıran yegâne özelliiktir¹³. Bausparen olarak bilinen Alman tasarruf yapı sandığı modelinde müşteri Bausparkasse olarak bilinen özel bir kredi kuruluşu ile bir konut inşası veya satın alınması saikiyle her ay belirli bir miktar tasarruf etmeyi onayladığı bir tasarruf sözleşmesinin tarafı olmaktadır¹⁴. Buna karşılık, Bausparkasse müşteriye belirli bir süre sonra önceden belirlenmiş ve piyasa oranından daha düşük bir faiz oranıyla belli bir miktar ödünç vermektedir. Müşterinin tasarruf ettiği miktar ile Bausparkasse'nin ödünç verdiği bu miktar toplam tutarı oluşturmakta ve de müşterinin krediye hak kazanabilmesi için bu tutarın bir kısmını tasarruf etmiş olması şartı aranmaktadır. 1934 yılından itibaren kökleşmiş şekilde devletin herhangi bir müdahalesi olmadan devam etmiş olan sisteme 1938 yılında düzenleme getirilerek konvansiyonel ev kredilerine ikinci bir opsiyon olarak sunulmuştur¹⁵. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra barınma ihtiyacının ve sosyal refah arayışının karşılanması amacıyla daha da popüler olmuş bu sistemi sonra bilhassa Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri takip etmiş ancak uygulaması enflasyon gibi sebeplerle ülkeden ülkeye farklılık göstermiştir¹⁶. Benzer şekilde tasarruf finans-

man sisteminin faizsiz şekilde faaliyet göstermesi de artan enflasyon oranlarına karşı müşterilerin havuza aktardığı miktarın alım gücünün zaman içinde enflasyona bağlı olarak değişeceği ve dolayısıyla müşterilerin enflasyona karşı nasıl korunacağı yönünde sorular doğurmaktadır ve en çok bu yönüyle sistem eleştiriyeye açıktır. Keza tasarruf edilen miktarın değerini uzun vadede enflasyona veya konut fiyatlarındaki dalgalanmalara karşı koruyacak yasal önlemlerin alınmaması sistemin sürdürülebilirliğini tehlikeye düşürecektir.

Mikrofinansman kurumlarının genel olarak finansal ürün ve hizmetlere erişim sağlayamayan düşük gelirli hanelere ulaşması, kişilerin finansal okuryazarlığını ve ekonomik karar verme özgüvenini geliştirerek ülkenin ekonomik faaliyet ve gelirlerini artırma gibi özellikleri geliştirmekte olan ülkeler için önemli bir konu haline gelmiştir¹⁷. Halkın güvenli ve uygun finansal kaynaklara erişimin önündeki azaltma yönünde politik ve hukuki müdahaleler sonucunda bugün finansal katılım konusunda gerekli olan finansal ve hukuki altyapıyı oluşturmak için devletler yeni hukuki adımlar atmaktadırlar. Zira, bahsedildiği gibi bir amaç için fon toplayan mikro işletmeler ve bu işletmelere fon sağlayan katılımcıların finansal sistem için risk oluşturmaması ve mevcut kamu güvenini zedelememesi amaçlanmaktadır. Bu anlamda yapı tasarrufu firmalarının hukuki düzenlemesi finansal katılım ve kalkınma amaçları ile uyumludur.

Sistemin Alman sisteminden farklı olarak faizsiz olması hususu ise İslami finans alanını ilgilendirmektedir¹⁸. Alt gelir grubunun sosyoekonomik refahının geliştirilmesini amaçlayan, şer'i ilkelere dayalı finansman sağlamadaki geleneksel rolüne ek olarak sosyal adaleti de geliştirme amacı da güden şirket faaliyetlerinin sosyal açıdan kapsayıcı, kalkınmayı artırıcı ve sürdürülebilir faaliyetlerin önemini çizen İslami finans ilkeleri ile uyumlu olduğu söylenebilir¹⁹. Formal sistemin dışında kalan veya kalmak

¹³ İngiltere'de 1775 yılında kurulduğu düşünülen Ketley's Building Society adıyla bilinen oluşum ilk yapı tasarruf sandığı olarak öne çıkmıştır. **Butzbach**, Olivier, 'Alternative Banks on the Margin: The Case of Building Societies in the United Kingdom': Butzbach, Olivier & Mettenheim, Kurt Von (editörler) (2014), *Alternative Banking and Financial Crisis*, 1. Baskı, Londra, Pickering&Chatto Publishers, s. 147. Kara Avrupası ülkelerinin İngiltere'den doğan bu dayanışma sistemini ihraç ederek faizli ve faizsiz modellerin geliştirmesi savaş sonrası beliren ivedi konut ihtiyacının karşılanması üzere 2. Dünya Savaşı'nın bitimine tekabül etmektedir.

¹⁴ Alman Federal İçişleri ve Toplum Bakanlığı, Saving to Build or Buy a Home, <https://www.bmi.bund.de/EN/topics/building-housing/city-housing/home-ownership-housing-assistance/bausparen-en/bausparen-en-node.html>, s.e.t. 10 Temmuz 2022. Bkz. **Kofner**, Stefan (2014), 'The German Housing System', *Journal of Housing and the Built Environment*, S: 29, s. 255-275. Bkz. **Rischke**, Carl Gottfried (1998), 'German Bausparkassen: Instrument for Creating Homeownership in the Transformation Countries', *Housing Finance International*, S: 13, C: 2, s. 8-14.

¹⁵ **Chiquier**, Loïc & **Lea**, Michael J. (2009), *Housing Finance Policy in Emerging Markets*, Washington, The World Bank, s. 221.

¹⁶ Örneğin Fransa 1965 yılında l'Épargne Logement'' kurarak sabit oranlı faizi baz alan Alman sistemini örnek almış ancak enflasyon sebebiyle İngiliz Building Society sisteminin farklı faiz oranları ve açık fonlama gibi getirilerini de düşünerek 1970 yılında kombine bir sisteme geçmiştir. **Lea**, M.J. & **Renaud**, B. (1995),

Contractual Savings for Housing: How Suitable are They for Transitional Economies, Washington, The World Bank.

¹⁷ **Robinson**, Marquerite S. (2001), *The Microfinance Revolution*, Washington, The World Bank, s. 46-97.

¹⁸ Sistemin İslami kaidelere uyumluluğu bu araştırmanın konusu dahilinde değildir.

¹⁹ **Warde**, Ibrahim (2000), *Islamic Finance in the Global Economy*, Edinburgh, Edinburgh University Press, s. 174-175.

isteyen kişilerin barınma ihtiyacını gideren firmaların bu amaca hizmet ettiği ve bu anlamda faizsiz olması dışında İslami değerlerle uyumluluk anlamında ikinci bir katman daha oluşturduğu tartışılabilir. Ancak, faizsiz faaliyet yürüttüklerini söyleyen firmaların gerçekten İslami finans kaidelerine uygun olarak faaliyet gösterip göstermedikleri hususunda şeffaflık, denetim ve de özel bir hukuki düzenlemenin olmayışı bireysel tüketici nezdinde ortak değer ve normlardan oluşan dahili güveni istismar edici, halk nezdinde ise firmalar tarafından kolektif olarak oluşturulmuş harici güveni zedeleyici nitelikte davranışların olabileceği anlamına gelmektedir. Türk hukukundaki yeni düzenleme de buna göre yorumlanmalıdır.

Finansal sistemi sermaye piyasalarından ziyade ağırlıklı olarak banka aracılığına dayanan bir ülke için fon toplama faaliyetinin banka dışı bir finansman sistemi aracılığıyla tahsis edilmesi, tasarruf finansman şirketi olarak adlandırılan bu firmaların bankaların tabi olduğu sıkı kontrol ve denetimlerden azade şekilde daha çok güvene ve beraberinde getirdiği repütasyona dayanarak lisansa ihtiyaç duymadan fon toplayarak faaliyette bulunduğu anlamına gelmektedir. Bu tür faizsiz kuruluşların finansal ekosistemdeki yükselişi, hükümetin sektörün gelişmesinde proaktif bir rol üstlendiği ve mikrofinansman imkanları da dahil olmak üzere İslami finansın pazar payını artırmaya yönelik hedefler belirlediği Türkiye politik ekonomisi ile yorumlanmalıdır²⁰.

İlk olarak özel finans kurumları ve sonrasında katılım bankaları sayesinde Türkiye'de 30 yılı aşkın bir geçmişe sahip olan İslami finans sistemi, bilhassa 2007-09 global finansal krizi sonrasında istikrar düzenleyici olarak görülmeye başlanıp İngiltere, Lüksemburg, Singapur ve Hong Kong gibi derinlikli ve uluslararası piyasalara sahip ülkelerde daha da popüler olmuştur. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye'de de katılım bankacılığının dışında alternatif yöntemler üzerinden finans hizmeti sunan kuruluşların finansal sektör içindeki payını arttırma devam etmesi ve 2025 yılında sektör payının

%15'e yükseltilmesi amaçlanmaktadır²¹. Belki de bu teşvikten ötürü ilerleyen bölümlerde tartışacağımız hukuki düzenlemeye gidilmiştir.

Türkiye'nin elverişli demografik yapısı göz önüne alındığında, kişilerin kendileriyle aynı değer sistemini ve normatif kuralları paylaşan kişi ve kurumlarla ortak bir amaç için bir araya gelmesi kolektif bir güven duygusu yaratacaktır. Burada bahsedilen, bu firmaların faizsiz konut edindirme amacı ile aynı görüşe sahip ve konut ihtiyacı olan kimselerin ortak bir güven sistemi içinde hareket etmesidir. Bu da firmanın oluşturduğu dahili güvenden gelmektedir. Doğu Avrupa deneyimlerinde ise sisteme olan ilginin artan enflasyon ve dalgalanan faiz oranlarının kişiler üzerindeki ekonomik etkisinin sonucu oluşan daha ucuza konut sahibi olma saikinin oluşturduğu dahili güven duygusu olduğu tartışılmaktadır²². Bu dahili güven Türkiye için de düşünülürse, kişilerin ev alma veya tasarruf yapma amacıyla herhangi bir özel düzenlemeye tabi olmayan ve denetlenmeyen kuruluşlara veya informal finansman oluşumlarına yönelmesi ve güvenerek fon sağlaması piyasada bu alanda bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Böyle bir ortamda, kredi değerlendirmelerini geçemedikleri için banka finansmanına ulaşamayanlar ve kredilere yüksek faiz ödemek istemeyen kişiler de dini sebeplerden bağımsız olarak bu tür mikrofinansman imkânını tercih etmektedirler. Ancak, regüle edilmiş finansman sisteminin dışında kalan veya kalmayı tercih eden bu kişiler için bu boşluğu dolduran yapı tasarruf firmaları 2021 yılına kadar tüketicinin yatırım ve harcama davranışlarını destekleyen temel güven mekanizmalarından yoksun şekilde faaliyet göstermiştir. Tasarruf sahipleri regüle edilmiş bir kurumdan genel olarak yasal koruma (etkili hukuk kuralları ve yaptırımı), güvenlik, gizlilik, güvenilir fon ve likidite yönetimi, fonlara kolay erişim, iyi hizmet ve de getiri beklemektedir. Sosyal ilişkilere dayanarak dahili güvene bağlı olarak fon toplayan kuruluşların hukuki düzenlemeye tabi tutulması gerekliliği

²⁰ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (Haziran 2020), <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/120424/-turkiye-nin-salgina-yonelik-basarisi-ulkemize-yonelik-ilgiyi-daha-da-arttirdi->, s.e.t. 2 Temmuz 2022.

²¹ Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, Finansal Hizmetler, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2014, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/10_FinansalHizmetler.pdf, s.e.t. 3 Ocak 2022.

²² **Roy**, Friedemann (2004), 'The Implementation of Contract Savings Schemes for Housing (Bausparen) in Belarus', IPM Research Center Papers, S: PP/13, C: 04, s. 1-13.

sektörün artan bir büyüme oranı göstererek daha çok kişiye ulaştığı ve de kamunun dahili güvenle yetinmeyip harici güvene bakmaya başladığı ana teka-bül etmektedir. Bu da yine firmaların repütasyonuyla ilgili gündeme gelen haberlerle doğru orantılıdır.

Özellikle 2016'dan sonra büyüme göstererek daha karlı hale gelen bu şirketlerin artması Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nu (BDDK) harekete geçirmiş ve her ne kadar bu firmalar bankalar gibi finansal istikrarı etkileyebilecek veya sistemik riski tetikleyecek bir boyuta ulaşmamış olsalar dahi ihtiva ettiği riskler finansal ekosistemi rahatsız edebilecek ve tüketicilerin korunması gerektirecek nitelikte bulunduğundan 04.03.2021 tarihli 7292 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile tasarruf finansman şirketleri Türk mevzuatında yerini almıştır²³.

III. MEVZUATIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kanun koyucu, bir önceki bölümde belirtilen sebepleri gözeterek, mevzuatta tasarruf finansman şirketi olarak adlandırıldığı bu konut sektöründe alternatif finans metodu olarak tasarrufa dayalı faizsiz finans firmalarını gözetim ve denetim altına almak, tüketicilerin hak ve menfaatlerini korumak ve konut finansmanı alanının gelişmesi ve sürdürülebilir olması amacıyla 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu'nda 7292 sayılı Kanun ile değişikliğe giderek bu sistemin hukuki altyapısını oluşturmuştur. Bu hukuki düzenleme, şirketlerin gerek sözleşmesel ilişkileri, gerekse de organizasyonel yapısının anlaşılması ve finansal ekosistemdeki hukuki konumuna kesinlik kazandırması anlamında üzerinde çalışılmış ve güven vaat edici bir çalışmadır.

A. SİSTEME KISA BİR BAKIŞ

1991'den beri faizsiz elbirliği sistemi ile karşılıklı yardımlaşma saikine dayanan bu finansman modelinde şirketlerin ilk olarak katılımcıların araba edinmesi amacıyla icra etmeye başladıkları sisteme

²³ BDDK, Tasarruf Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik'i oluşturmuş ve ilgili Yönetmelik 7 Nisan 2021 tarih ve 31447 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kelime ekonomisi amacıyla ilgili değişikliklere konu olan 6361 sayılı Kanun'dan artık kısaca Kanun ve aynı şekilde 31447 sayılı Yönetmelik'ten de sadece Yönetmelik olarak bahsedilecektir.

2005 yılından itibaren gayrimenkul de dahil edilmiştir. Sistem kısaca, katılımcılar ve organizasyon arasında önceden belirlenmiş olan veya tasarruf miktarı oranında oluşturulmuş katılımcı grupları içinden belli sürelerle çekiliş yapma yoluyla belirlenen vadeye kadar katılımcının tasarruf yapması şartına bağlı olarak gerçekleşmektedir. Sistemde katılımcılar öncelikle organizasyon kuruluşuna belli bir katılım ücreti ödemekte ve organizasyon da bu katılımcılara önceden belirlenen bir tasarruf miktarı oranında müşteri grubu oluşturmaktadır. Bu müşteri grubu bünyesinde bütün müşteriler her ay belli bir miktarı tasarrufu organizasyon kuruluşuna vermekte ve de organizasyon da havuzda toplanan ilgili tasarruf miktarını her ay bir katılımcıya kanunda belirtilen taşıt, konut veya çatılı iş yeri ihtiyacını karşılaması üzerine kendisine tahsis ederek finansman imkânı sağlamaktadır²⁴. Burada finansman imkânı tasarruf yapma şartına bağlı olup, sözleşme tasarruf ve finansman olmak üzere iki bağımsız aşamayı ihtiva etmekte ve bireysel ve grup tasarruf sistemi seçenekleri sunulmaktadır.

Bu haliyle tasarruf finansman sistemi, aynı veya benzer değerlere sahip kişilerin oluşturduğu ve diğer toplumlarda da yer alan güven üzerine kurulmuş oluşumlara benzemektedir. Afrika'da Sou Sou Club veya uluslararası akademik çalışmalarda da İslami finansal kooperatif veya ROSCA (rotating savings and credit associations) olarak bilinen dönüşümlü kredi tasarrufu sistemine, sözleşmeye dayalı tasarruf (contractual savings) ve Alman yapı tasarruf sandığı işlemlerine veya kısaca altın günü olarak da bilinen sistemle kıyas yapılabilmektedir. Ancak, bizde hukuki zemine kavuşmuş faizsiz bir oluşum olması ve organizasyonel farklılıkları sebebiyle bu oluşumlardan farklı bir yere konumlanmıştır.

B. GÜVEN UNSURUNUN MEVZUAT ÇERÇEVESİNDE İRDELENMESİ

1. Sözleşmesel Düzenlemelerde Güven Unsuru

Sözleşmenin nasıl kurulacağı, tarafların karşılıklı hak ve yükümlülükleri, geçerlilik şartlarının neler olduğu, yeni hukuki düzenleme ile detaylı olarak ele alınarak finansman firmaları ile katılımcılar

²⁴ İlgili madde için bkz. Kanun m.3(1)(j)(k)(l).

arasındaki hukuki ilişkiye Kanun özel hükümler sağlamış ve yapılan sözleşme atipik bir sözleşme olmaktan çıkarak tipik bir sözleşme olmuştur²⁵.

Öncelikle kanunda tasarruf finansman sözleşmesinin diğer tarafı olarak müşteri kelimesinin seçildiğine dikkat etmek gerekir²⁶. Tasarruf finansman sözleşmeleri aynı zamanda tüketici hukukunu ilgilendiren sözleşmelerdir. Müşteri, Yönetmelik'te sözleşmenin tarafı olan gerçek ve tüzel kişiyi ifade eder şeklinde açıklanmış ancak beraberinde tüketici terimi kullanılmamıştır. Ancak, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'unun ticari ve mesleki saikle hareket eden kişiler haricinde kalanların tüketici sayıldığı hükmüne dayanarak müşterilerin tüketici olduğu söylenebilir²⁷. Aynı şekilde Yönetmelik'te de sözleşmede yer alması gereken asgari unsurlar içinde uyumsuzluk halinde hangi tüketici hakem heyeti ve mahkemenin yetkili olmasına dair koşula yer verilmesi ve de en önemlisi Kanun'un Kapsam başlıklı 2. maddesinde yer alan 'Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde genel hükümler uygulanır' hükmü aslında tüketici hukukuna gönderme yapmaktadır. Genel işlem koşulları içeren ve haksız şart denetimine tabi olabilecek olan bu sözleşmeye hukuk politikası açısından bakıldığında, genel yaklaşımın müşterileri koruyucu mahiyette olduğu ve harici güveni desteklediği aşikardır²⁸.

²⁵ Bkz. Kanun m.39/A; Yönetmelik m.16.

²⁶ Kanun m.3 ve Yönetmelik m.3(g). Burada Kanun'un tanımlar maddesi uyarınca sözleşmenin konusu olan konut, taşıt veya çatılı iş yeri satıcısının söz konusu finansman miktarını tasarruf finansman şirketinden hesaben almasına rağmen sözleşmeye taraf olmadığını belirtmek gerekir. Bkz. Kanun m.3(1)(k).

²⁷ İlgili düzenleme için bkz. 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, m.3(1)(k).

²⁸ Ancak, hukuki işlem özelinde ilgili maddelerin müşteriyi ne ölçüde koruduğu, sözleşmecilerin çıkarlarının oturduğu zemin olan sözleşme adaletinin sağlanıp sağlanmadığı başka bir tartışmanın ve araştırmanın konusudur. İlgili sözleşmenin genel işlem ve haksız şart koşullarına tabi olmasına rağmen müşteriyi koruyucu yapının daha da kuvvetlendirilmesi için spesifik düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Örneğin, sözleşmenin potansiyel müşterilerin kolayca ulaşabileceği bir mecrada, örneğin internet sitesinde olması ve böylece müşterilere sözleşme akdetme hususunda rasyonel karar verebilmeleri için sağlıklı bir süre tanınmış olması hususunda tasarruf finansman şirketlerine Kanun tarafından veya BDDK tarafından getirilmiş bir zorunluluk olmayışı müşteri aleyhinedir. Diğer bir husus ise Yönetmelik in 16. maddesinin 5. fıkrasında düzenlenmiş olan sözleşme kurulmadan önce müşteriye şirketçe gönderilecek olan ön bilgilendirme formunun en az bir gün önce gönderil-

Kanun'a eklenen 39/A maddesinde ve ilgili Yönetmelik'te sözleşmenin nasıl kurulacağı, sözleşmede bulunması gereken asgari unsurlar, tarafların hak ve asli edim yükümlülükleri belirtilmiş ve bu anlamda harici ve dahili güveni destekleyici bir çerçevede çizilmiştir. Belirtilen ana unsurlar kısaca i) tasarruf finansman şirketlerinin daha önce de belirtildiği üzere sadece konut, taşıt ve çatılı işyeri edinmek amacıyla faizsiz şekilde finansman sağlayabileceği; ii) finansman sözleşmesinin müşteri ve tasarruf finansman şirketi arasında vücut bulacağı- yani finansman konusunun satıcısının taraf olmayacağı²⁹; iii) şirketin tasarruf fon havuzunu yönetmesi; iv) müşterinin şirketten aldığı/alacağı tahsisat karşılığını belli bir ödeme planı çerçevesinde geri ödemesi; v) tasarruf finansman şirketinin organizasyon ücreti alma hakkı şeklinde özetlenebilir. Müşterinin Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesinde yer alan dürüstlük kuralı çerçevesinde sözleşme görüşmeleri boyunca organizasyona doğru bilgi akışı sağlaması, alacağı olan tahsisat ödemesini kabul etme, finansmanı geri ödeme, teminat gösterme ve organizasyon ücreti ödeme gibi borçları bulunurken; sözleşmenin diğer tarafı olan tasarruf finansman şirketinin ise sözleşme görüşmeleri süresince müşteriye bil-

mesidir. Bu sürenin bilhassa belirli bir finansal okuryazarlığa erişmemiş müşteriler için yeterli olmadığı gündeme gelmelidir. Dikkat çeken diğer konu ise Kanun'un 39/A maddesinin 4. fıkrasında düzenlenmiş olan fesih hakkında müşterinin fesih hakkını kullanması neticesinde tasarruf finansman şirketine ödediği organizasyon ücretini geri alamayacağı hususudur. Katılımcının tasarruf finansman sisteminde kaldığı süreyle orantılı olarak belirlenmiş organizasyon bedelini talep edebilmesi müşteriyi koruyucu bir düzenleme olurdu.

²⁹ Burada Kanun'un 39/A maddesinin 2. fıkrasında yer alan sözleşme şekil şartını açıklayan ve BDDK tarafından yazılı şeklin yerine geçebilecek yeni metotların benimsenebileceği kısım dikkat çekicidir. Elektronik ortamda sözleşme akdedilmesi, 1 Nisan 2021 tarihli Resmi Gazete'de 31441 sayılı ile yayınlanmış olan 'Bankalarca Kullanılacak Uzaktan Kimlik Tespiti Yöntemlerine ve Elektronik Ortamda Sözleşme İlişkisinin Kurulmasına İlişkin Yönetmelik' ile halihazırda BDDK tarafından uygulaması olan bir düzenleme iken, yayımlandıktan bir ay sonra yürürlüğe girmek kaydıyla 11.01.2022 tarih ve 31716 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 'Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf Finansman Şirketlerince Kullanılacak Uzaktan Kimlik Tespiti Yöntemlerine ve Elektronik Ortamda Sözleşme İlişkisinin Kurulmasına İlişkin Yönetmelik' ile birlikte direkt olarak tasarruf finansman şirketleri için de uygulanabilir olmuştur. Gelişmeler borçlar hukuku penceresinden bakıldığında, sözleşme şekil koşullarının önemli değişikliklere gebe olduğunu ve de akit yapma sürecinin teknolojik gelişmelere paralel olarak yeni yöntemlerle kolaylaştığını görmek mümkündür.

gi verme, tasarruf birikimlerinin yönetilmesi ve de tahsisatı ödeme borçları bulunmaktadır³⁰. Tasarruf finansman sözleşmesinin objektif esaslı unsurlarını belirten mezkûr 39/A maddesinin 1. fıkrasında ‘... belirli bir tasarruf tutarı ve dönemine bağlı olarak önceden belirlenmiş koşulların gerçekleşmesi şartıyla...’ denilerek sonradan müşteri aleyhine gelişecek bir ödeme planı veya fazladan bir yükümlülüğün doğmasının önüne geçilerek harici güveni artıran ve müşteriyi koruyan bir düzenleme getirilmiştir. Ayrıca cayma ve fesih hakkı gibi müşteriyi koruyucu düzenlemelerin kanunda spesifik olarak ele alınması yine dahili güveni artırıcı mekanizmadır ve isabetli bir adımdır³¹.

Burada finansal okuryazarlık ve finansal katılım gibi ülke sürdürülebilirlik ve kalkınma endeksleri ile yakinen ilişkilendirilmiş konseptlerin, yeni düzenlenmiş kimlikleri ile finansal ekosistemde yerini almış olan tasarruf finansman şirketleri bağlamında ayrıca ele alınmasının yerinde olacağı belirtilmelidir. Zira, daha önce de belirtildiği gibi dahili güven kişinin subjektif öngörülerine ve ekonomik karar verme sürecinde inanca, ortak değerlere, normlara veya organizasyona katılmış olan diğer kişilerin öngörülerine ve tavsiyelerine bağlı olarak gelişmekte ve kişideki izdüşümü itibar olarak somutlaşmaktadır. Bu değerlere dayanarak üretilmiş dahili güven, kişilerin beceri, bilgi ve farkındalıklarını olduğundan daha fazla görmesine ve yeterli altyapıya sahip olmadan sonradan irrasyonel olarak tabir edebilecekleri ekonomik kararlar almasına yol açmaktadır³². Finansal bilinç ve farkındalığın dahili güvene rasyonel karar alma mekanizması eklediği unutulmamalı ve müşterileri koruyucu hukuki mekanizmaların yanında sağlıklı dahili güveni güçlendirici çalışmalar bir politika olarak tabana yayılmalıdır. Benzer şekilde, dini hassasiyetlerinden ötürü finansal katılıma gönüllü olarak dahil olmayan kişiler finansal tasarruf imkanları hakkında bilgilendirilmeli ve sektördeki arz, talep ile

buluşturularak sistem zenginleştirilmelidir. Bu bağlamda, tasarruf finansman şirketleri, katılım bankacılığı sistemine veya diğer İslami finans ürünlerine ilgi duymayarak sistem dışında kalmış faiz hassasiyeti olan kişilere hitap eden ve hukuki düzenlemesi mevcut bir tasarruf sistemi olarak finansal çeşitlilik sağlamaktadır.

Üzerinde durulması gereken diğer bir husus ise tasarruf finansman sisteminin devletin hukuki müdahale ile hedeflediği amaçlara ulaşmadaki rolüdür. Bu rol, mikro düzeyde tüketici hukuku kapsamında, makro düzeyde ise devlet politikası çerçevesinde ayrıca tartışılmalıdır. Bu rollere genel olarak yaklaştığımızda; borçlar hukuku ve tüketici hukuku kapsamında her biri tek tek tartışılabilecek ve yeni olması münasebetiyle henüz enstitüleşememiş ve yeterince test edilmemiş bu sözleşmesel düzenlemeler için ilk yaklaşım, ilgili hukuki düzenlemelerin hem şirketler, hem müşteriler, hem de düzenleyici kurumlar açısından harici ve dahili güveni destekleyici ve de bu anlamıyla pozitif bir gelişme olduğudur. Makro düzeydeki yaklaşım ise daha çok finansal istikrarın, finansal ekosisteme duyulan genel güvenin, ekosisteme dahil olan katılımcıların hukuk kurallarına riayet etmesi ve risk alma davranışları ile finansal katılım ve okuryazarlık gibi ekonomik kalkınmada uzun vadede etki yaratabilecek değerlerin ele alınmasını içermektedir.

2. Organizasyonel Düzenlemelerde Güven Unsuru

En önemli düzenleme, harici güvenin temel dayanaklarından birisi olan düzenleyici ve denetleyici otoritenin rolüdür. Bu nedenle, yeni hukuki düzenleme ile tasarruf finansman şirketleri ve sundukları hizmet BDDK'nın denetimi altına girerek öngörülen esaslara aykırı davranışlar için özel yaptırımlar öngörülmüştür.

Tasarruf finansman şirketlerinin kuruluşu BDDK'nın iznine tabi kılınarak Kurulun en az 5 üyesinin olumlu oyuyla alınacak karar şart koşulmuştur³³. Kanun'un kuruluş şartları başlıklı 5. maddesinde ise; tasarruf finansman şirketlerinin anonim şirket şeklinde kurulacağı, ticaret unvanında spesifik olarak tasarruf finansman şirketi ibaresinin bulunacağı, şirket ku-

³⁰ Tarafların borçları ile ilgili ayrıntılı bir tartışma için bkz. **Endes Selvi**, Nurtaç (2021), 'Tasarruf Finansman Sözleşmesi', Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 4, C: 2, s. 451-458.

³¹ Bkz. Kanun m.39/A(3) ve (4); Yönetmelik m.16 ve 17.

³² Bkz. **Fernandes**, Daniel & **Lynch Jr.**, John G. & **Netemeyer**, Richard G. (2014), 'Financial Literacy, Financial Education, and Downstream Financial Behaviors', Management Science, S: 60, C: 8, s. 1861-1883.

³³ Bkz. Kanun m.4.

rucularında yine Kanun tarafından belirlenmiş özel niteliklerin bulunma zorunluluğu³⁴, yönetim kurulu üyelerinde aranılan özel mesleki deneyimin sağlanması, ana sözleşmesinin Kanun hükümleriyle uyumlu olması, şirketin ortaklık yapısının BDDK'nın denetim fonksiyonunu aktif olarak gerçekleştirebilmesi için gerekli olan şeffaflığı ve açıklığı haiz olması, Kanun'da belirtilen şartları sağlayacak şekilde faaliyet raporunun sunulması ve en önemlisi finansal kiralama, faktöring ve finansman şirketleri için asgari olarak yüz milyon TL olarak belirlenmiş olan ve nakden ve her türlü muvazaadan arı olarak ödenmiş sermaye miktarının tasarruf finansman şirketleri için minimum yüz milyon TL olarak belirlenmesi sayılmıştır³⁵. Bunun ardında yatan sebep şüphesiz güçlü sermaye yapısına sahip olmayan şirketlerin tasarruf sahibi katılımcıların hak ve menfaatlerini koruma hususunda zafiyete düşebileceği ihtimalidir. Yüksek öz sermaye miktarı ile desteklenen finansal sağlamlıkla gelen itibar, aynı zamanda toplanan fonların deneyimli ve basiretli ellerde olması ile de artacağından; Kanun tasarruf finansman şirketlerinin bankalar gibi itibar ile ilişkilendirilen kurumlar olduğunu kabul ederek kurumsal yönetim ilkelerine tabi kılınmıştır³⁶. Bununla birlikte tasarruf finansman şirketlerinin faaliyette bulunabilmeleri ve de şube açmaları BDDK iznine tabi olmuş ve yapamayacakları faaliyetler tek tek Kanun'da sayılarak sınırları belirlenmiştir³⁷.

Ticaret sicilinde önceden gayrimenkul acentesi olarak kaydedilen bu şirketlerin yeni düzenlemeyle özel kuruluş şartlarına ve asgari sermaye şartına tabi olup tasarruf fon havuzu hesaplarını şirketin diğer hesaplarından ayrı tutarak sözleşmede yer alan yükümlülüklerinden başka bir amaçla kullanamaması kuşkusuz harici güveni artırıcı bir adım olup, katılımcılara bu şirketlerin güvenliği, finansal durumu ve sürdürülebilirliği hakkında güven vermektedir³⁸. Banka gibi geleneksel aracı kurumlarda görülen asgari sermaye koşulunun kamudan fon toplama faa-

liyeti yürüten bu şirketlerden de istenmesi, şirketin yükümlülüklerini karşılaması anlamında olumlu bir adım olup, standart ve mevzuata uyum konusunda her şirketin bu faaliyeti yapamayacağı ve devlet eliyle bir nevi lisanslama yapılarak tasarruf finansman faaliyetinin ve şirketlerin devlet kontrolünde olduğu mesajını iletmektedir. Bu şartlar tipik olarak firmaların piyasaya girişini engelleyici bariyer görevi görse de varlıkları daha yüksek önceliği olan hedefler örneğin; istikrarın, ekosistem bütünlüğünün, kamu güveninin ve tüketicinin korunması temelinde gerekçelendirilir. Şirketin kuruluşunun özel şartlara bağlı olması, pazar bütünlüğü ve istikrarı veya adil rekabet gibi birincil hedeflerin sağlanmasına yardımcı görülürken aynı zamanda eşit şartlarda rekabet ortamının teşvik edilmesine de katkıda bulunacaktır.

BDDK gözetim ve denetimi, genel çerçevede tasarruf finansman şirketlerinin öz sermaye şartının ifası, mali sağlamlığı ve finansal duruşu, kurumsal yönetim ilkelerine uygunluğu, mevzuata uyumu ve yönetici ve ortakların yeterliliği ve işlemleri nezdinde ele alınmaktadır. Bununla birlikte şirketlerin devir, birleşme, devir, bölünme veya iradi tasfiye süreci BDDK denetimi ve iznine tabi kılınarak şirketlerin bu işlemler için uymakla mükellef olduğu usul ve esaslar Kanun'da ayrıca belirtilmiştir³⁹. Kanun'un 15. maddesindeki koruyucu düzenlemeler tasarruf finansman şirketlerini de kapsadığından, finansal sağlamlığı hususunda aktif ve pasif dengesini kaybeden, yükümlülükleri toplam varlığını aşarak şirketin likidite pozisyonunu tehlikeye atan, öz kaynağı sermayesinin üçte birine gerileyen, risk yönetimi konusunda başarısız olan, kanunda faaliyet izni için gerekli olan bir takım koşulların yitiren, ilgili mevzuata veya BDDK'ca alınan kararlara mugayir nitelikte olan aksiyon veya kararlar alan ve de finansal ekosistemde faaliyet gösteren her organizasyon için de geçerli olabilecek olan güven veya finansal istikrar bakımından finansal sisteme yönelik risk oluşturan tasarruf finansman şirketleri BDDK'nın öngördüğü tedbirlere uymak zorundadır⁴⁰.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda halihazırda BDDK'nın görev, yetki ve sorumlulukları düzenlenmiş, 95. maddesinde BDDK'nın yerinde gözetim ve denetim yetkisi ve 96. maddesinde ise bu yükümlü-

³⁴ Bkz. Kanun m.6.

³⁵ Nakden ve muvazaadan arı şekilde ödenmiş sermaye şartı BDDK'ya şirket sermayesinin tüm kaynaklarını ayrıca araştırma sorumluluğu getirmektedir.

³⁶ Bkz. Kanun m.13.

³⁷ Bkz. Kanun m.7, m.8, m.9.

³⁸ Bkz. Kanun m.39/B(2).

³⁹ Bkz. Kanun m.12(3).

⁴⁰ Bkz. Kanun m.15(4).

ğünün nihai bir parçası olarak bilgi ve belge isteme otoritesi belirtilmiştir. Tasarruf finansman şirketlerinin şirketler hukuku kapsamında ve Kanun'da ayrıca belirtilmiş finansal raporlama yükümlülüğünün yanında, BDDK eliyle mali tablolarının, muhasebe kayıtlarının ve kısa ve uzun periyotlarla likidite durumlarının incelenmesi ve bu şirketlerin BDDK denetimi altına girmesi harici güveni destekleyici ve finansal tüketicileri koruyucu temel düzenlemelerden biridir⁴¹.

Diğer önemli husus ise cezai düzenlemelerdir. Kanun'a tabi diğer şirketlere de uygulanan idari para cezaları ile suç ve cezalar tasarruf finansman şirketlerine de uygulanmakta iken tasarruf finansman şirketlerine aynı zamanda özel idari ve cezai müeyyideler öngörülmüştür. Bunlar tasarruf finansman şirketlerinin Kanun'un 9. maddesinin 5. fıkrasında belirtilen yapılamayacaklar listesine aykırılık, 39/A maddesinde düzenlenmiş olan müşterilerin cayma ve fesih haklarına mugayir hareket etme, aynı maddenin 2. ve 5. fıkralarında düzenlenmiş sözleşme düzenleme usulünün veya içeriğinin kanuna aykırı olması; tasarruf finansman faaliyetini ve tasarruf fon havuzu hesabını düzenleyen 39/B maddesinin ilk üç fıkrasına aykırılık şeklinde olup, 49/B maddesinde zimmet suçunu işleyen tasarruf finansman şirketi yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer üyeler için özel olarak hapis ve adli para cezası düzenlenmiştir. Cezalandırılan davranışlara bakacak olursak bunların içinde tasarruf finansman şirketlerinin kendilerini banka gibi tanıtmamaları, Türkiye'de kurumsallık sağlamış ve marka değerini haiz olan ve yine İslami finans sektöründe aktivite gösteren katılım bankaları ile karıştırılmaması için katılım kelimesinin kullanılmaması, havuzda toplanan paranın başka bir amaçla kullanılmaması, faizsiz finansman esaslarının dışına çıkılmaması, tasarrufların çekilmesini engelleyici davranışta bulunmamak gibi müşterilere harici güven sağlayan bir düzenleme görülmektedir.

3. Tasfiye Sürecinde Güven Unsuru

Güven konusunda tartışılması gereken diğer bir husus, Kanun'da geçici maddelerle ayrıca ele alınmış olan intibak ve tasfiye sürecidir. Kanun yürürlüğe girdiğinde aynı zamanda şirketlere intibak süreci tanınmış ve mevzuatla uyum göstermeyenleri sistemden

eleme amaçlanmıştır⁴². Bu kapsamda BDDK yaptığı incelemeler neticesinde mevzuat şartlarını taşımadığını tespit ettiği şirketlerin tasfiyesine karar vermiştir⁴³. Bir önceki kısımda belirtildiği üzere BDDK'dan lisans temininde şart koşulan asgari yüz milyon ödenmiş sermaye şartını, kurumsal yapısını, teknolojik altyapısını, bilgi güvenliğini, finansal şeffaflık ve denetim konularında kriterleri sağlayamayan 21 şirket tasfiye edilmiş ve de 8 şirket iradi tasfiye yoluna gitmiştir. Bu finansman şirketlerinin tasfiyesi için görevlendirilen ve yetkilendirilen kurum ise Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) olmuştur.

Planlı ve nizami bir şekilde, zamanında ve hak kaybına yol açmayacak şekilde yapılan tasfiye işlemlerinin harici güveni artırdığı aşıkardır. Bu sistem bankalar için özel tasfiye kurallarının geliştirilerek finansal istikrarın ve genel kamu güveninin zedelenmeden, olabildiğince sessiz ve olaysız bir şekilde piyasaları rahatsız etmeden ve risk kontrolü sağlanarak en az zararla bankaların tasfiye sürecine girmesi şeklinde cereyan etmektedir⁴⁴. Türkiye'de banka çözümleme ve geri kazanım işlerini, aynı zamanda mevduat sigortacılığı görevini de ifa eden TMSF yapmaktadır. Bu yönüyle finansal ekosistemdeki önemi sadece finansal tüketicilerin korunması bakımından değil, makro istikrarı etkileyebilecek nitelikteki aksiyonların en az zararla sonuçlandırılması ve total güven kaybı, finansal katılımı azalma vb. gibi türev kaygı ve risklerin azaltılması yönünden de ele alınmalıdır. Bu bağlamda tasarruf finansman şirketlerinin tasfiye işlemlerinin TMSF'ye verilmesi isabetli bir karardır. Bu sayede hukuki kurallar temeline oturmuş ve düzenlenmiş tasarruf finansman sisteminde yeri olmayan şirketlerle sözleşme yapmış olan kişiler kamu hukuku çerçevesinde kontrolü eline almış olan kurum, yani TMSF'nin varlığıyla hak kaybı yaşamayacaklarını ve mağdur edilmeyecekleri yönünde harici ve dahili güveni haiz olacaktır.

⁴² Bkz. Kanun Geçici m.2 ve m.7.

⁴³ 21 şirketin tasfiye edilmesine ilişkin 01.07.2021 tarihli 9647 sayılı Kurul Kararı ve 02.07.2021 tarihli 31529 Mükerrer sayılı Resmî Gazetede yayınlanan kararı için bkz. BDDK (2021), Basın Açıklaması, <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/851?ekId=779>, s.e.t. 2 Temmuz 2022.

⁴⁴ Örneğin Avrupa Birliği'nde Single Resolution Board, İngiltere'de Merkez Bankası bünyesinde UK Resolution Board ve Türkiye'de ise TMSF tarafından yapılmaktadır.

⁴¹ Bkz. Kanun m.14, m.15, m.17.

Kanun'un 50/A maddesi gereği BDDK tarafından faaliyet izni kaldırılan ve tasfiye sürecine giren tasarruf finansman şirketlerinin TMSF ile anılması kurumun aynı zamanda mevduat koruma görevinin tasarruf fon havuzunu da kapsadığı şeklinde bir izlenim yaratabilmektedir. Bilhassa müşteri nezdinde bu süreç, tasfiye sürecine giren şirketlerdeki fonlarının bankalarda olduğu gibi belli bir dereceye kadar devlet güvencesinde olduğu yönünde yorumlanabilir. Medyada gündeme gelen ve hak sahipleri müşterilerin şirketin kapanmasından doğan kayıplarının kamusal bir sigorta mekanizması kapsamında olacağı yönündeki inanca dayanan yanıltıcı bilgiler genel güveni zedeleyici şekilde tasarruf finansman şirketlerinin kasıtsız olarak banka izlenimi yaratacak şekilde bir imaj çizmesine yol açmıştır. Bu anlamda borç ve alacakları sıfırlanıncaya kadar devam edecek olan tasfiye süreci her ne kadar faaliyetleri sürdürülebilir görülmeyen şirketlerin sistemden uzaklaştırılmasına ve böylece uzun vadede daha güvenilir bir sistemle devam etme olanağı ve böylece harici güveni destekleyici bir ortam sunmasına rağmen, kısa vadedeki huzursuzluk ve güven kaybı sosyal medyada olumludan ziyade olumsuz bir hava esmesine ve sistemde kalan sağlıklı şirketlerin de bu güven kaybından etkilenmesine ve dahili güven çerçevesinde sorgulanmalarına neden olmuştur. Özellikle ortak sosyal ve dini normlar temelinde kurulan bu şirketlerden birinin yaşadığı olumsuz sürecin, bankacılık sisteminde endemik olan mali istikrarı tehdit edici büyüklükte bir risk ihtiva etmese de güven kaybı bulaşıcılığından kısa vadede etkilenmesinin beklenmesi şaşırtıcı değildir. Medyada Evim Mağdurları Platformu ve benzeri adlarla boy göstererek 53.533 müşterinin ve bu müşterilerin şirketlerle akdettikleri sözleşmelerin akıbeti ile ilgili kaygıları dile getiren oluşumlar kamuoyunda ses getirmiş ve dolayısıyla kamu erki vasıtasıyla güven tesisinin önemine dikkat çekmiştir.

Finansal tüketicilerin ödemiş olduğu paraları tamamen geri alıp alamayacağı, tasfiye edilen şirkete senet verdiği halde ev veya arabasını alamamış kimselerin (yani tasarruf dönemindeki kişilerin) veya sistemden ev ve araçlarını edinmelerine rağmen şirkete taksit ödemeleri devam eden müşterilerin durumu (finansman dönemindeki müşteriler), müşterilerin sıra cetvelindeki öncelik sıralamasına karşı panik

tutumu gibi hususlar TMSF tarafından geç de olsa yapılan açıklamalarla bir nebze güven tesis edici olmuştur⁴⁵. BDDK tarafından yapılan, tasfiye sürecinin on seneyi aşabileceği sebebiyle tasfiye sürecinde olan bazı şirketlerin ve de sözleşmelerinin sistemde kalan uygun şirketlere devri konusundaki çalışmaları aynı şekilde hak kaybının önlenmesi ve genel kamu güveninin muhafaza edilmesi ve artırılması amacı taşımaktadır⁴⁶.

IV. SONUÇ

Hukuki düzenlemeyle gelen kurallar esasen halktan fon toplayan ve toplanılan miktarın faizsiz finans kaidelerine göre kullanılacağı sözünü veren ancak, planlanan finansman faaliyetini gerçekleştirme istikrarından yoksun olduğu için hem müşterilere, hem sisteme ve hem de genel anlamda kamu güvenine zarar verebilecek organizasyonların sektörde olmasını engelleme amacı güderken, tüketicileri koruyucu hükümler getirmekte, finansman sistemini güçlendirmekte ve de finansal ekosistemde çeşitliliği artırarak piyasaları derinleştirmektedir. İlgili düzenleme gerek tüketici hukuku gerekse sözleşme hukuku özelinde veya bu şirketlerin finansal ekosistemde yeni bir şirket olarak vasfı ve yeri bağlamında ayrıca detaylı olarak farklı bir başlık altında tartışılabilirse de genel olarak bakıldığında yapılan bu düzenlemenin ilk ve dolayısıyla yeni olduğu düşünülürse tasarruf finansman şirketlerinin formal finansal sisteme dahil olmasının dahili ve harici güveni artırıcı olumlu bir adım olduğu aşikardır.

⁴⁵ TMSF'nin tasarruf finansman şirketlerinin tasfiye süreci ve sözleşmelerinin devirleri hususunda basın açıklamalardan bazıları için bkz. **TMSF** (2022), <https://www.tmsf.org.tr/tr/Basin/List/tasarruf-finansman-sozlesmelerinin-devir-duyurusu> & **TMSF** (2021), <https://www.tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Finansman/tasfiye-sureci>, s.e.t. 4 Temmuz 2022.

⁴⁶ **BDDK** (2021), Tasarruf Finansman Şirketleri Hakkında, <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/Detay/887>, s.e.t. 3 Temmuz 2022.

KAYNAKÇA

- Adler**, Paul S. (2001), 'Market, Hierarchy, and Trust: The Knowledge Economy and the Future of Capitalism', *Organization Science*, S: 12, C: 2, s. 215-234.
- Alman Federal İçişleri ve Toplum Bakanlığı**, Saving to Build or Buy a Home, <https://www.bmi.bund.de/EN/topics/building-housing/city-housing/home-ownership-housing-assistance/bausparen-en/bausparen-en-node.html>, s.e.t. 10 Temmuz 2022.
- Arrow**, Kenneth J. (1972), 'Gifts and Exchanges', *Philosophy and Public Affairs*, S: 1, s. 343-362.
- Basaran**, Bahriye & **Bagheri**, Mahmood (2020), 'The Relevance of Trust and Confidence in Financial Markets to the Information Production Role of Banks', *European Journal of Risk Regulation*, S: 11, C: 3, s. 650-666.
- BDDK** (2021), Basın Açıklaması, <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/851?ekId=779>, s.e.t. 2 Temmuz 2022.
- BDDK** (2021), Tasarruf Finansman Şirketleri Hakkında, <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/Detay/887>, s.e.t. 3 Temmuz 2022.
- Butzbach**, Olivier, 'Alternative Banks on the Margin: The Case of Building Societies in the United Kingdom': Butzbach, Olivier & Mettenheim, Kurt Von (editörler) (2014), *Alternative Banking and Financial Crisis*, 1. Baskı, Londra, Pickering&Chatto Publishers.
- Chiquer**, Loic & **Lea**, Michael J. (2009), *Housing Finance Policy in Emerging Markets*, Washington, The World Bank.
- Diamond**, D.W. & **Dybvig**, P.H. (1983), 'Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity', *Journal of Political Economy*, S: 91, C: 3, s. 401-419.
- Endes Selvi**, Nurtaç (2021), 'Tasarruf Finansman Sözleşmesi', *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S: 4, C: 2, s. 441- 467.
- Fernandes**, Daniel & **Lynch Jr.**, John G. & **Netemeyer**, Richard G. (2014), 'Financial Literacy, Financial Education, and Downstream Financial Behaviors', *Management Science*, S: 60, C: 8, s. 1861-1883.
- Frankel**, Tamar (2008), *Trust and Honesty: America's Business Culture at Crossroads*, New York, Oxford University Press.
- Fukuyama**, Francis (1995), *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*, New York, The Free Press.
- Goodhart**, Charles & **Hartmann**, Philipp & **Llewellyn**, David & **Rojas-Suares**, Liliana & **Weisbrod**, Steven (1998), *Financial Regulation: Why, How and Where Now?*, Oxon, Routledge.
- Hellwig**, Martin F. (2009), 'Systemic Risk in the Financial Sector: An Analysis of the Subprime-Mortgage Financial Crisis', *De Economist*, S: 157, C: 2, s. 129-207.
- Kofner**, Stefan (2014), 'The German Housing System', *Journal of Housing and the Built Environment*, S: 29, s. 255-275.
- Lea**, M.J. & **Renaud**, B. (1995), *Contractual Savings for Housing: How Suitable are They for Transitional Economies*, Washington, World Bank.
- Lins**, Karl V. & **Servaes**, Henri & **Tamayo**, Ane (2017), 'Social Capital, Trust, and Firm Performance: The Value of Corporate Social Responsibility during the Financial Crisis', *The Journal of Finance*, S: 72, C: 4, s. 1785-1824.
- Mulbert**, Peter O. & **Sajnovitz**, Alexander (2017), 'The Element of Trust in Financial Markets Law', *German Law Journal*, S: 18, C: 1, s. 1-38.
- Porteous**, David, 'Housing Finance and Financial Inclusion': Köhn, Doris & Pischke, J.D. von (editörler) (2011), *Housing Finance in Emerging Markets*, 1. Baskı, Frankfurt am Main, Springer.
- Rischke**, Carl Gottfried (1998), 'German Bausparkassen: Instrument for Creating Homeownership in the Transformation Countries', *Housing Finance International*, S: 13, C: 2, s. 8-14.
- Robinson**, Marquerite S. (2001), *The Microfinance Revolution*, Washington, The World Bank.
- Roy**, Friedemann (2004), 'The Implementation of Contract Savings Schemes for Housing (Bausparen) in Belarus', *IPM Research Center Papers*, S: PP/13, C: 04, s. 1-13.
- Smith**, Adam (1763, reprinted 1978), *Lectures on Jurisprudence*, New York, Oxford University Press.
- TMSF** (2022), <https://www.tmsf.org.tr/tr/Basin/List/tasarruf-finansman-sozlesmelerinin-devir-duyurusu>, s.e.t. 4 Temmuz 2022.
- TMSF** (2021), <https://www.tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Finansman/tasfiye-surec>, s.e.t. 4 Temmuz 2022.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı** (Haziran 2020), <https://www.tcgb.gov.tr/haberler/410/120424-turkiye-nin-salgina-yonelik-basarisi-ulkemize-yonelik-ilgiyi-daha-da-arttirdi->, s.e.t. 2 Temmuz 2022.
- Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı** (2014), *Finansal Hizmetler, Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/10_FinansalHizmetler.pdf, s.e.t. 3 Ocak 2022.
- Warde**, Ibrahim (2000), *Islamic Finance in the Global Economy*, Edinburgh, Edinburgh University Press.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik kurallara uyulduğunu yazar beyan etmektedir. Aksi bir durumun tespiti halinde Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi (TFM) hiçbir sorumluluğu kabul etmemektedir. Sorumluluk, çalışmanın yazarına aittir.

Katkı Oranı Beyanı: Söz konusu çalışmanın hazırlanması ve yazımı aşamasında yazarın katkı oranı %100'dür.

Varsa Destek ve Teşekkür Beyanı: Yoktur.

Çatışma Beyanı: Yoktur.

Ethics Statement: *The author declares that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, TFM does not have any responsibility and all responsibility belongs to the author of the study.*

Contributions Statement: *Author has contributed %100 into preparing and writing this study.*

Statement for Support and Appreciation If Any: *None.*

Statement for Conflict of Interest: *None.*